



*Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*

*Academic Journal of History and Idea*

ISSN: 2148-2292

10 (4) 2023

*Araştırma Makalesi | Research Article*

*Geliş tarihi | Received : 16.06.2023*

*Kabul tarihi | Accepted: 20.07.2023*

*Yayın tarihi | Published : 25.08.2023*

**Nərgiz İsmayılova**

<https://orcid.org/0000-0001-5740-6237>

*Doctor of philosophy in philology, associate professor Azerbaijan National Academy of Sciences Institute of Literature named after Nizami World literature and comparative doctoral student of the department of science, Azerbaijan, drnargisismayilova@gmail.com*

**Atıf Künyesi | Citation Info**

İsmayılova N. (2023). Klaudio Maqrinin İtaliya Postmodernizminin İnkişafında Rolü. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 10 (4), 1082-1088.

## **Klaudio Maqrinin İtaliya Postmodernizminin İnkişafında Rolü**

**Öz**

*Mərkəzi Avropanın postmodern quruluşunun mənzərəsini göstərmək aspektindən Klaudio Maqrinin 1986-cı ildə nəşr olunan “Dunay boyunca” (“Danubio”) kitabı son dərəcə əhəmiyyətlidir. Alman ədəbiyyatında yaranan əsas əsərlərdən biri kimi “Dunay boyunca”da Maqris Orta Avropanı bir çox ideoloji inancın və böyük inqilabi ümidlərin süqutunun şahidi olduğumuz dünya teatrı kimi təsvir edir. 1990-cı illərin əvvəllərində, yəni Mərkəzi Avropada kommunizmin dağılmasından, Berlin Divarının sökülməsindən və Sovet İttifaqının süqutundan dərhal sonra Mərkəzi Avropa Qərbi tərəfindən kəşf edilmişdir. Kitab bütün Avropada böyük diqqət görmüş və bir sıra dillərə, o cümlədən İsveç dilinə tərcümə edilmişdir. Kitab bütün Avropada böyük diqqət görmüş və bir sıra dillərə, o cümlədən İsveç dilinə tərcümə edilmişdir. Məqalədə Maqrinin əsərlərində yer alan postmodern elementlər tədqiq olunmuşdur. Qeyd edək əsasən bioqrafik, real, tarixi faktlar və hadisələr fonunda yazılan əsərlərində Maqris müxtəlif zamanlarda yazılan əsərlərə işarələr edərək, həmin yazarların əsərləri ilə intertekstual əlaqədə dövrü təsvir etmişdir.*

**Açar sözlər:** *Klaudio Maqris, postmodernizm, italyan ədəbiyyatı, orta avropa, qərb.*

## **The Role of Claudio Magris in the Development of Italian Postmodernism**

**Abstract**

*Claudio Magris (April 10, 1939, Trieste) is an Italian writer, translator, and academic. He graduated from the Faculty of German Language and Literature at the University of Turin. He worked in the Italian Senate in 1994-96. With Danubio (“Danube”), published in 1986, he is recognized as one of the*

*greatest contemporary Italian writers and won the Bagutta Prize. In 1997, he received the Strega, Italy's most important literary award, for his book "Microcosms". In 2016, the writer was awarded the Literature Prize named after Franz Kafka. In 2007, he was nominated for the Nobel Prize. In 2015, the novel "Non luogo a procedure" ("Rejection of the case") had a great impact on society and was chosen as the best novel of the year by the literary supplement of the newspaper "Corriere della Sera", Magris was declared the best writer of the year on this occasion. Claudio Magris's book "Danube" ("Danubio"), published in 1986, is extremely important from the point of view of showing the picture of the postmodern structure of Central Europe. In "Danube", one of the main works of German literature, Magris describes Central Europe as a world theater where we witnessed the collapse of many ideological beliefs and great revolutionary hopes. Central Europe was discovered by the West in the early 1990s, immediately after the collapse of communism in Central Europe, the demolition of the Berlin Wall and the fall of the Soviet Union. In the article, the postmodern elements in the works of Magris were studied. It should be noted that in his works written mainly against the background of biographical, real, historical facts and events, Magris made references to the works written in different times and described the period in intertextual relationship with the works of those authors.*

**Keywords:** *Claudio Magris, postmodernism, Italian literature, Central Europe, the West.*

## **Giriş**

1990-cı ildə yazdığı "Mərkəzi Avropanın Yenidən Kəşf edilməsi" adlı məqaləsində Tony Judth bu inkişaf üçün vacib hesab etdiyi siyasi amilləri dərinlən təhlil edir. Ən mühümlərindən biri kimi o, Qərbdə marksizmə inamın itirilməsini göstərir. Hansı ki, o vaxtlar Qərbin böyük bir hissəsi olan ziyalılar (1945-1980-ci illər) sadıq marksist idilər. Yalnız marksizmin süqutu ilə Qərb ziyalıları Mərkəzi Avropalıların ortaq demokratik ənənələr, siyasi hüquqlar, ortaq etik dəyərlərlə bağlı diskursuna diqqət yetirməyə başladılar.

Bu kontekstdə xüsusilə mərkəzi Avropa ölkələrinin taleyi baxımından "Dunay boyunca" əsəri son dərəcə əhəmiyyətlidir. Əsər yazıcının 1980-ci illərin əvvəllərində Dunay çayı boyunca etdiyi səyahətin bir növ ədəbi qeydi kimi görünə bilər. Kitabdakı əsas təzadlardan biri Mərkəzi Avropa Habsburq İmperiyası və Almaniya ilə Prussiya arasında olan ziddiyyətdir. Bu kontekstdən problemin birincisi Dunay, ikincisi Reyn tərəfindən simvollaşdırılır. Postmodernizmin əsas problemi olan şəxsiyyət, kimlik anlayışı bu əsərdə özünəməxsus şəkildə nəzəriləşdirilir. Postmodern dövr olaraq təyin olunan kommunikasiya və texnologiya dövrünə fərdlərin azadlıq və

asılılıq təcrübələri kontekstindən baxıldığında insanların məkan və zamanla, başqaları ilə və özləri ilə qurduğu əlaqələrin problemləndirildiyini söyləmək lazımdır.

### **1-Araşdırma Və Postmodern Təhlil**

Əsər Dunayın mənbəyi məsələsi əsas xəttidir. Suyun fəlsəfədə, mifologiyada və dinlərdə həmişə xüsusi yeri olub. Bir çox dinlərdə və rəvayətlərdə su mənbəyi - mənbə bolluq və bərəkət gətirdiyi üçün müqəddəs yer kimi qəbul edilmiş və hörmət edilmişdir. Bu kontekstdə əsərdə bu məsələyə xüsusi diqqət göstərilir.

“Dunay, çoxluğu, xalqların və mədəniyyətin əriyib qarışmaq mənbəyinin, özünə ironiya və hər şeyə qarşı şübhə ilə səciyyələnir, Reyn isə ayırmaq və təmizləmək iradəsini (və hər yerdə etibarlı olmalı olan nizama və ümumbəşəri dəyərlərə inanan bir mədəniyyət üçün) müdafiə edir” (Plewa, 2014, s. 302).

Postmodern mədəniyyət ruhun dialektikası, sinfi mübarizə və proletariat diktaturası, daimi tərəqqiyə inam və ya sosial mühəndislik qaydalarına uyğun qurulmuş rifah dövləti arzusu kimi modernizmin böyük nəzəriyyələrini utopikləşdirir, dekonstruksiya edir. Maqrisin bu romanında Mərkəzi Avropa mədəniyyəti postmodern ziyalıya ilham verir. Maqris romanda Mərkəzi Avropadakı postmodernizmin elementlərini vurğulayarkən xüsusilə bunlara diqqət çəkir: Buranın marginallığı, çoxluğu, şəxsiyyətlərin üst-üstə olması və həlli, güclü bir etibarsızlıq, şübhə hissi, hakimiyyətin dağılması, bütün utopiyaların məhv edilməsi, tarixdəki rasionallığın rədd edilməsi, ekzistensial istehza və görüntü ilə görünüş arasındakı oyun. “Dunay boyunca” əsərində biz bir çox tarixi məqamın və şəxsiyyət probleminin açılmasında müxtəlif mənbələrə işarə edilməsini, klassik mətnlərdən montaj olunmasını və intertekstual əlaqələrin şahidi oluruq. Bütün bunlara baxmayaraq "Postmodern həyat strategiyasının mahiyyəti şəxsiyyətin qurulması deyil, fiksasiyadan qaçmaqdır" -deyən Bauman, bu prosesdə bir insanı tanımaq və ya müəyyən etmək səyinə qeyri-mümkün olduğunu vurğulayır, çünki postmodern kimliklər axıcı vəziyyətdədir. Maqrisin romanında biz bu effekti hiss edirik.

Burada o bir çox əsərlərə göndərmə edir Yunan mifologiyasından, Faustadək...

“Odiseya” əsərinə bir neçə dəfə göndərmələr edən Maqris əsər boyu bir çox yazarı və əsərini xatırlayır. Dövrün mənzərəsini əsərlərin və tarixin gözü ilə işıqlandırır.

Heydigger ilə bağlı Maqris “Dunay boyunca” əsərində yazır ki, Əziz Martin kilisəsinin qarşısındakı 3 nömrəli evin üstündəki lövhədə Heydiggerin burada yaşadığı yazılıb. Mis dekorasiyalı, krem rəngli alçaq evin köhnə taxta pəncərələrinin önündə yəndəmsiz yaşlı bir ağac

var.Ağaca kimsə mismarlar vurub, səbəbi bilmirəm nədir. 23 nömrəli evdə indi Kaufmann ailəsi yaşayır və qapını açan qadından Heydiggeri soruşanda mənə zəngçalanın oğlunu yoxsa qardaşı oğlunumu xəbər aldığımı soruşdu.Məşhur bir filosof olaraq deyil, zəng çalanın oğlu kimi xatırlanmaq (zanqoç) nüfuzunu atasının göstərişsiz məsləyindən almaq bəlkə də Heydiggerin xoşuna gələrdi” (Magris, 2022, s. 416).

Maqris müsəibəsində deyirdi ki, Mən İtaliyanın sərhəd bölgəsində doğulmuşam. Ona görə də mən həmişə Avropanın bütün ölkələrinin tarixini və sərhədlərini bilmək həvəsini qorumuşam. Dunay təkə bir ölkədən və ya bir ölkədən digərinə axan çay deyil. Bu çayın ictimai və siyasi ölçüləri çox böyükdür. Mən həmişə Dunay çayını müasir Babilin təmsilçisi hesab etmişəm. Heydiggeri ilə bağlı informasiyalarda Maqrisin oxucu mərkəzçi rolu, məşhur filosofun həyatını dekanstruksiya etməsi, skeptizim, ironiya var olan mətin yenidən yazılması prinsipi kimi məsələlər postmodernizmin elementidir. Heydiggerin həyatını onun inkişafı meşədəki gizlin cığırlarda (Qara meşə) yerimədən əldə etmək olmaz konsepsiyasına baxışbucağını Maqris öncə İsanın anasını sorğulamasına dair “İncil”dəki o qəddar səhifə ilə, daha sonra Kafkanın müqəddəs torpaqlardan uzaqlaşb çldə axtarısa itələyən həqiqət qavramına yaxınlaşdırır. Digər tərəfdən, biz Maqrisin səyahət hekayəsini digər janrlara qarşı açıq və çevikliyinə görə “hibrid janr” və ya “liminal” kimi dəyərləndirik, burada postmodernizmlə qazanılan inter və metatekstual xarakter mövcuddur.

Maqris yazır: “Postmodernizmin saxtılığını ilk öncə xəbər verən də, onu bir sarsaqılıq olaraq bir qırağa tullayıb tale olaraq qəbul edən də Dunay torpaqlarında doğulan Avıstrya mədəniyyətidir. Son və daha sirli çağda Gete də o şübhəni görməzdən gəlmişdi, “Faust”un ikinci hissəsində, bir laboratoriya nümunəsi olan Hommunculusun hekayəsini danışçaqla kifayətlənmir, natural olmayanın həqiqi qalibiyyətini və Təbiət ananın modanın, süni ləvazimatlarının və saxta görüntülərin qarşısında məğlubiyyətini və ya gizlənməsini andırır.Modernliyə və postmodernliyə keçışı təmsil edən “Faust”un ikinci hissəsində krantlar çaylardan daha canlı və aydındır” (Magris, 2022, s. 416).

Maqris özünün post-milenyum nəsrində mifi özünküləşdirir. O bir növü deyir ki, burada əsas nəzəriyyə miflərin yaradılması deyil, onların təkrar istifadəsidir. Yəni, Con C. Uaytin (White, 1971, 11). “mifoloji” mətnlər kimi təsvir etdiyi post-mileniyum mətnlərdə Maqris mifi yenidən ələ alır və yazır. "La mostra" (2001-ci il), "Alla cieca" (2005-ci il) və "Lei dunque capirà" (2006-cı il) kimi əsərləri haqda yazan Sandra Parmegiano (Parmegiani, 2011). Maqrisin bunları Alkestis

mifi, Yason və Arqonavtlar mifi, Orfey və Evridika mifləri üzərində qurulmuş bir-biri ilə sıx əlaqəli mifoloji mətnlər silsiləsi kimi qiymətləndirir.

Maqrisin əksər əsərlərində mif ön plandadır. Ümumi İtaliya postmodern ədəbiyyatında mifin yenidən işlənməsi məsələsi ön plandadır. Düzdür “Mikrokosmoslar”da mifin üzə çıxması, ümumiyyətlə, təsadüfidir və kitabı mifoloji roman hesab etmək olmaz. Ancaq əsərdəki bəzi hissələrdə bu kimi məqamlar gözə çarpır. Səyahət motivi Klaudio Maqrisin “Mikrokosmoslar” (1997-ci il) əsərinin də mətn strukturunu müəyyən edir – səyahətnamə, ədəbi esse və avtobiografiya kimi oxuna bilən polifonik mətndə postmodern elementlər özünəməxsus şəkildə işlədilib. Mətndə indiki zamanla və keçmiş bir-birinə qarışıb, ayrılmaz şəkildə iç-içədir.

“Mikrokosmoslar” “San Marko kafesi” adlanan giriş mətni ilə başlayır: “San Marko kafesi konkret olaraq Nuhun gəmisini kimidir, istinasız və imtiyazsız olaraq bir sözlə hamıya, çöldə şiddətli yağış yağdığı zaman, yer axtaran cütlüklərə də, tək gələnlərə də yer var” (Magris, 2017).

Mətnin davamında Maqris sinaqoqun vəzifəlisi, əlindən hər iş gələn Cənab Şöhnhutdan bəhs edir, yazır ki, onun “Bu tufan məsələsini heç vaxt başa düşmədim” dediyini xatırlayanlar var “Əgər məsələ dünyanın günahları idisə, o vaxt O niyə bu işi kökündən həll etməyib, nə üçün hər şeyi dağıdıb sonra yenidən düzəltdi? İşlər ondan sonra düzəlmədi ki, əksinə qətliaamların, zalımlıqların ardı-arası kəsilmədi ancaq bir də tufan olmad. Hətta bir də həyatı yox etməmə sözü verildi” (Magris, 2017). Burada Maqris Nuhun tufanına işarə edərək Tanrını sorgulayır, skeptizim açıq aydın sezilir. “Hətta bir də həyatı yox etməmə sözü verildi”-deyərək müqəddəs mətnlərdəki qiyamət anlayışını dekonstruksiya edir, dağıdır.

“Mikrokosmoslar” da Əyyub peyğəmbər ilə bağlı bir çox məqamlara işarə edilir. Maqris Voqhera və Əyyüblə bağlı məqamları anidən əsərə montajlayır: “Voqera bir mənada “Əyyubun kitabı”nı yeni başdan yazır amma Əyyubun ilk oğlanlarının və qızlarının tərəfini tutaraq; Əyyubun məruz qaldığı imtahanları zamanı, çöl küləklərinin təsiri ilə yığılan evinin dağıntıları altında qalan uşaqlarının yerinə, xoşbəxt son olaraq sanki bir sürü və dəvə kimi yeni uşaqların gəlməsini təsvir edir. Beləliklə ölənlərin xatirəsi qoca vaxtında Əyyubu narahat etmir” (Magris, 2017, 237 s.). “Əyyub peyğəmbərin yoxsulluq və xəstəlik qarşısında səbrinin zirvəsinə çatması ilə Allah qatında etibarını artmışdır” (Arkalı, 2012, s. 191).

“Mikrokosmoslar”da hekayə içində müxtəlif hekayələr danışılır. Bəzən Maqris oxucunu mətnin içinə çəkir. Oxucu ilə danışır. Bəhs etdiyi hadisəni təhlil etməyə başlayır. Maqrisin

əsərlərinin dili ağır və mürəkkəbdir. Onu dərk etmək və postmodernizmi tədqiq etmək üçün oxucu səbirli, tədqiqatçı mütaliəli, hazırlıqlı olmalıdır.

### Nəticə

Nəticə olaraq qeyd edə bilərik ki, Maqris dünya ədəbiyyatşünaslıq tarixində hələ də tam şəkildə təhlil olunmayıb, mövzu və təlim baxımından müasir italyan yazıçılarının bəlkə də ən multikultural, ən komparatist və ən çox disiplinlərarası olduğunu nəzərə alsaq, bu vəziyyət daha da paradoksaldır. Onun tarixi-fəlsəfi perspektivi, özünün də qeyd etdiyi kimi, alman mədəniyyətindən qaynaqlanır, lakin onun nəsr, xüsusən də sintaksisi ciddi şəkildə italyancadır, bioqrafik və ədəbi hadisələri isə onu çoxsaylı sərhədləri aşmağa aparan sensasiya və hadisələrə əsaslanır. “Dunay boyunca” romanı səyahətnamədir. “Mikrokozmoslar” isə eyni zamanda nəzəri materialları özündə cəmləyir. Burada yazar bir çox bədii əsərin təhlilini verir. İtalyan yazıçısı Klaudio Maqrisin ən son romanları, *Blindly* (2005-ci il) və *Blameless* (2015-ci il) post-postmodernist tarixi romanlar hesab oluna bilər. Bütün kontekstlərdə Maqris yaradıcılığı postmodernizmin intellektual qoludur və dünya ədəbiyyatı üçün son dərəcə əhəmiyyətlidir.

### Ədəbiyyat

Argibay, J. P. (2012). *Literatura e Interculturalidad: José Saramago, Claudio Magris y Albert Camus*. Madrid.

Arkalı, M. Y. (2012). *Hayat treninde felsefi bir yolculuk*. Cinius Yayınları.

Loriggio, F. (1996). *Myth, Mythology and the Novel: Towards a Reappraisal. Theories of Myth* (Ed. Robert A. Segal). 233-252). Garland Publishing.

Magris, C. (1996). *Il mito asburgico nella letteratura austriaca moderna*. Einaudi.

Magris, C. (2017). *Mikrokozmoslar*: YKY.

Magris, C. (2022). *Tuna boyunca*. (2. Baskı). YKY.

Parmegiani, S. *The presence of myth in Claudio Magris's postmillennial narrative*: file:///C:/Users/nargis/Downloads/acarneiro,+15937-38745-1-CE.pdf

Pellegrini, E. (1997). *Epica sull'acqua. L'opera letteraria di Claudio Magris* (Editore: Moretti & Vitali). Italy, Vitali & Moretti, Bergamo.

Pireddu, N. (2015). *The Works of Claudio Magris: Temporary Homes, Mobile Identities, European Borders*. Palgrave Pivot.

Plewa, B. T. Danube by Claudio Magris as an Example of a Postmodern Construction of Central Europe. <https://journals.lub.lu.se/sl/article/view/10029/8466>

Salvadori, D. (2019). Quel pezzetto di ippocampo è qualcosa che manca: scritture sul corpo in Non luogo a procedere di Claudio Magris. *Comparatismi* 4 <https://flore.unifi.it/retrieve/handle/2158/1178574/443206/1589-4409-1-PB.pdf>

Şimşek, M. E. (2014). *Moderniteden postmoderniteye uzanan bir köprü: Zygmunt Bauman*. Erzurum.

White, John J. (1971). *Mythology in the Modern Novel*. Princeton University Press.